

PONOVO U LICU

Borbe oko Gračaca i Donjeg Lapca 9 Razbojstvo nad mrtvim komandrom • Zapis njemačkog narednika © Razoružavanje domobranskih garnizona

Deveta divizija, s jednom brigadom Devetnaeste i jednom iz Trideset pete divizije, pripremila je za kraj augusta 1944. godine operaciju radi zauzimanja važnog neprijateljskog uporišta — Gračaca, u kojem se pored Nijemaca, domobrana i nešto ustaša nalazio i najveći dio ličkih četničkih jedinica.

Iz svojih starih baza oko Bosanskog Grahova Trinaesta je krenula maršem za Liku. Nakon tri dana pješaćenja stigla je na polazni položaj za napad, u rejon sela Glogovo i Gubavčevo Polje. Omladinci i žene svih dobi, iz sela Plećaši i Miljusi, posjetili su brigadu, poklonivši borcima torbe pune hrane.

Kad je netko odbornicima ovih sela rekao da je to ona ista brigada koja se prije sedam mjeseci, poslije povlačenja iz sjeverne Dalmacije, ovdje zadržala nekoliko dana, s ranjenicima i promrzlim borcima, ne navikla na snijeg i mećavu, oni u to, u prvi mah, nisu povjerovali. Jer, sada je pred njima bila vojska puna samopouzdanja, pokretljiva i orna za borbu.

Trinaesta je dobila zadatak da u općem napadu na Gračac zbaci i uništi četničke snage s Vučjeg vrha i Čuluma, a istovremeno da blokira, ukoliko je ne bude mogla uništiti, posadu uporišta Smrekovače, gdje se nalazilo oko 200 vojnika iz 1. bataljona 373.

njemačke legionarske divizije kako bi ih spriječila da priteknu u pomoć garnizonu u centru Gračaca.

Borba je započela 28. augusta, u tri sata ujutro. Poslije minobacačke pripreme, u kojoj je ispaljena 171 granata, Prvi i Treći bataljon, s jednom četom iz Četvrtog bataljona, napali su Smrekovaču, a Četvrti bataljon Vučji vrh i Čulum. Drugi bataljon nalazio se u sastavu snaga koje su zatvarale pravce prema garnizonima odakle je mogla priteći pomoć napadnutom Gračacu.

Pošto su legionari pružili jak otpor, pristupilo se blokadi Smrekovače, dok je Četvrti bataljon, poslije dva uzastopna juriša, potjerao četnike s Vučjeg vrha i Culuma, potisnuvši ih prema jednom tunelu na pruži Gračac — Zrmanja i prisilivši ih da se povuku u njega. Kad je o tome izvješten štab brigade, odlučeno je da se ulaz u tunel zatrpa i unutra ubaci eksploziv ili da se zapali granje i poneko staro ćebe ispred ulaza kako bi dim istjerao ili ugušio one unutra. Četnici su, međutim, vrlo uporno branili prilaz tunelu, pa do ostvarenja ove zamisli nije ni došlo zbog nepovoljnog razvoja situacije u samom Gračacu.

Snage određene za napad u središte neprijateljeve obrane imale su zadatak da iznenadno i istovremeno izvrše upad u garnizon Gračac, u tri sata ujutro. Ukoliko u tom napadu ne bi pala Gradina — ključni položaj u obrani, pristupilo bi se ponovnom jurišu tek poslije snažne artiljerijske i minobacačke pripreme. Još u toku noći oružja su postavljena na vatrene položaje, s unaprijed (danju) izračunatim elementima gađanja.

Dok je Trinaesta otpočela napad u ugovoreni čas, akcija ostalih brigada (zbog zakašnjenja Treće brigade) započela je puna dva i po sata kasnije odnosno kad je sunce već bilo granulo. To zakašnjenje poremetilo je plan napada i pružilo neprijatelju vrijeme da se sredi i organizira upornu obranu. Povezanost

jedinica koje su sudjelovale u ovoj operaciji i njihovo uzajamno sadjejestvo nije ostvareno. Iz tih razloga ovaj napad nije ni mogao da uspije, pa je ubrzo prekinut.

Trinaestoj je naredeno da prekine daljnje napade, da zadrži dominantne položaje i da se pripremi za noćni napad. Njen Treći bataljon ostao je iznad jednog zaseoka od desetak kuća, na udaljenosti od oko 300 metara od neprijatelja. Čitav dan se pripucavalo s četnicima. Sve njihove pokušaje da siđu u selo po vodu bataljon je spriječio. Triput su četnici s vučijama na ramenima krenuli u selo po vodu i ni jednom nisu stigli na cilj. Petorica ubijenih i ranjenih ostala je s praznim vučijama na vrelom augustovskom suncu.

I naši pokušaji da se u toku dana spasi ranjeni Sveto Popić završavali su, također neuspješno. Pritom su bolničarka Zlata Dumanić i borac Ivan Punda ranjeni. Sva je sreća da u njihovom spasavanju nitko nije poginuo. Najviše što se moglo bilo je da su se oni privukli na pedesetak metara od ranjenika, odakle su s njim razgovarali kad je bio pri svijesti.

— Izdrži još malo Sveto... Ne miči se... Ne boj se. nećemo te ostaviti!

A Sveto je junački izdržao bol, žeđ i strah od pomisli da će po njega prije doći četnici nego njegovi.

Na veliku radost svih u bataljonu i štabu brigade Popić je pred večer spasen i evakuiran u bolnicu.

Komandant i komesar Trećeg bataljona Petar Pilipović i Dragomir Bilčić posmatrali su od rana jutra, kad je napad prekinut, sva zbivanja iz prve linije, brinući se za ranjenika koji je ostao na »ničijoj zemlji«.

— Ajde, Kecmane, potpraši onu grupu što je zamakla u vrtaču, malim bacačem! — naredi Petar komandiru Prve čete.

Poslije nekoliko granata četnici su pobjegli natrag u bunkere.

Komesar Dragomir otkrio je dvogledom da Nijemci na brežuljak s druge strane sela dovlače top haubicu. Vрати komandantu dvogled i predloži da se povuku u zaklon.

—U pravu si, komesare! Hajdemo!

Dok su se povlačili, komandant Pilipović je zastao da još jednom pogleda iz dvogleda što Nijemci rade. Uto, jedna za drugom pade nekoliko granata i jedan geler, manji od zrna pogodi komandanta bataljona u čelo. Smrtno ranjenog Pilipovića i kurira Antu Čavku, ranjenog u oči ponijeli su borci Kecmanove čete u pozadinu i predali ih djevojačkoj četi Ličanki, koje su bile pripravne da evakuiraju ranjenike u divizijsku bolnicu u Gubavčevom Polju.

Pogibija komandanta nije mogla a da ne izazove duboku žalost u bataljonu i cijeloj brigadi. Pao je još jedan prvoborac iz julskih ustaničkih odreda u zapadnoj Bosni.

Poslije večere koja je podijeljena Trećem bataljonu u jednoj zaklonjenoj vrtači, neprijatelj je zasuo to mjesto snažnom minobacačkom vatrom. Nekoliko minuta pljuštale su granate, ali u vrtači nije bilo čak ni kuhara, jer su svi borci bili na polaznim položajima za napad.

Juriš na Smrekovaču ponovljen je u 22 časa. U isto vrijeme ostale jedinice napale su na Gračac.

Neveliko uzvišenje Smrekovača bilo je načičkano bunkerima, od kojih su neki jedva virili iz zemlje, zasijano minama i okoljeno sa tri reda bodljikave žice. I pored toga što se napad odvijao bez iznenađenja i što su dočekani žestokom vatrom, sva tri bataljona savladala su žičane prepreke i upala u rovove. Bombaši su likvidirali tri bunkera u prvim linijama. Neprijatelj je odgovorio žestokom vatrom.

Drugi juriš još nije bio okončan kad se zaleglim borcima privukao komandant brigade Josip Zužul, s namjerom da ih osobno povede u juriš.

— Jeste li živi? — obratio se Žužul komesaru bataljona Dragomiru Bilčiću, koji se, također, našao na jurišnom položaju.

— Živi smo, nikoga nije ni okrnulo — obavještavao je komandanta brigade sa svim pojedinostima komesar Dragomir Bilčić.

Četvrti bataljon nije bio takve sreće. Prije nego što je upao u robove naše minobacačije su nastavile gađati već zauzete neprijateljske položaje i jedna od tih granata ubila je komesara čete Petra Kuzmanića i dva borca.

Pošto ni u ponovljenom jurišu Smrekovača nije zauzeta, ponovo se pristupilo njenom blokiranju dok traje napad na Gračac. Ali ni taj napad Gračacu nije donio oslobođenje.

U borbama na Vučjem vrhu i Smrekovači ubijeno je dvadeset pet, a zarobljeno osam neprijateljevih vojnika, dok je Trinaesta imala devet mrtvih, 22 ranjena i 4 nestala druga. Među poginulima, osim poručnika Petra Pilipovića, nalazili su se i komandir čete Tomo Milat, komesar čete Petar Kuzmanić, politički delegati Mate Barić i Jerko Ožegović.

Premda je Trinaesta uglavnom izvršila svoj zadatak izbacujući četnike s Vučjeg vrha i Čuluma, te blokirajući legionare u Smrekovači, ni ponovljeni napad na Gračac nije uspio. To je bila dosta skupa pouka za Devetu diviziju — ukupni gubici bili su 32 mrtva, 145 ranjenih i 8 nestalih. Bilo je očevidno da štabovi i jedinice nisu imali ni dovoljno teškog oružja, ni dovoljno iskustva u organizaciji napada na utvrđene garnizone, a još manje u usklađivanju sadržaja.

Poslije neuspjeha u borbama za Gračac Devetoj diviziji je naloženo da ostane u Lici i da vrši udare na neprijateljski saobraćaj na cesti Knin — Donji Lapac — Bihać. To je bila i jedina komunikacija koja je povezivala njemačke garnizone u srednjoj i sjevernoj

Dalmaciji s unutrašnjosti zemlje, jer je željeznička veza između Like i Dalmacije bila temeljito porušena još 1941. godine. Zbog toga su ovu preostalu prometnicu, na odsjeku između Lapca i Knina, branile znatne snage neprijatelja: 3. bataljon 384. njemačkog puka, dvije brigade 1. ličkog četničkog korpusa i dvije bojne 2. domobranske, lovačke brigade.

Napadom na garnizone čije su snage obezbijedivale ovu cestu i čestim zasjedama gotovo je paraliziran saobraćaj motornim vozilima od Donjeg Lapca do Knina. U ovim akcijama Trinaesta je pokazala da je izvanredno savladala vještinu postavljanja zasjeda, ali i to da njene jedinice nisu uvijek u stanju da »nanjuše« zasjedu neprijatelja.

Drugog septembra navečer nepotpune dvije čete Drugog bataljona, jačine oko 60 boraca, pod komandom poručnika Dušana Bokana, stigle su — poslije četiri sata marša bespućem Babine Strane — iznad ceste između Brotnja i Dobrog Sela. Jedna grupa boraca, s vodnikom Nikolom Palašem, političkim delegatom Ivom Certićem i puškomitraljescem Emilom Kovačićem raspoređena je najbliže cesti.

— Budite budni! Prije nego što čujete moju strojnicu ne otvarajte vatru! — to je bilo sve što im je naredio komandir Bokan.

U hladnoj noći poznog ljeta vrijeme je sporo protkalo. Iščekivanje se otešlo sve do tri sata ujutro. Tada se čulo brujanjekamiona.

— Idu Švabe... — šapat je prošao od borca do borca. Prvi kamion već je bio prešao dvije trećine puta koji je zaposjela zasjeda, a krajnje vozilo još nije bilo ušlo u vatreni »džep«.

Prošlo je još nekoliko napetih minuta kad se svakome pričinjalo da će prsti sami, protiv volje, povući obarače. Nervoza je nestala čim se oglasila Bokanova strojnica. Bliska vatra u čelo i bok zaustavila je auto-kolonu. Kao jato krijesnica šarali su svjetleći

meci mrakom. Čelna vozila pokušala su punim gasom da se probiju iz vatrene zasjede. Zamjenik političkog komesara Treće čete Drugog bataljona Davorin Batišćić zatvorio je odstupnicu koloni, uništivši zadnji kamion ručnim bombama.

Privlačenjem bombaša do same ceste slomljen je otpor Nijemaca. Vozači i oni koji su se prevozili, ukoliko su ostali živi, pobjegli su u noć.

Kad je borba utihnula na cesti je ostalo osam zapaljenih kamiona, s ubijenim vojnicima, a 12 kamiona, premda dobro izrešetani rafalima mitraljeza i ručnim bombama, uspjelo je da protutnji kroz zasjedu. Ubijeno je 60, a zarobljena dva Nijemca. S naše strane poginuo je puškomitraljezac Ante Lepetić, iz Donje Vrućice na Pelješcu, a četvorica drugova su zadobila povrede.

Nakon što su pokupili vojničke rance, hranu, sanitetski materijal, deset pušaka i nekoliko pištolja, svi kamioni su spaljeni. Poginuli borac Lepetić preinjet je do najbližeg sela, gdje je u prisustvu odbornika pokopan.

Čete, s poručnikom Dušanom Bokanom na čelu, radovale su se svom velikom uspjehu. Najdraži trofej bio je svježi vojnički kruh. No, taj uspjeh i radost pomućeni su istog jutra.

Dok su čete, natovarene zaplijenjenom opremom, hranom, oružjem i municijom, marširale prema logoru, padao je grad veličine oraha. Vidljivost je bila vrlo slaba. Kad su oko 10 sati došle na dvjesto metara od logora, iz grla boraca zaorila se partizanska pjesma kao nagovještaj Drugoj četi, koja je ostala da čuva logor bataljona na Škorića brdu, o uspješno izvršenoj akciji. U tom trenutku, baš kad su stupile na brisani prostor, na ove čete iznenada se sručila ubitačna vatra automatskog oružja i minobacača. Ošamućene čete su se razbježale, ostavljajući za sobom oružje i zaplijenjenu opremu, hranu i municiju.

Kad se bataljon oko podne prikupio, moglo se konačno ustanoviti što se zbilo.

Oko 400 Nijemaca i četnika privuklo se tog jutra neopaženo logoru bataljona. Zaobišli su osiguranje koje je Druga četa isturila na oko dva kilometra ispred svog položaja, a izvidnica postavljena na koti 1132 nije bila dovoljno oštra oka i na oprezu, pogotovo u vrijeme jakog pljuska s gradom.

Neprijatelj se pripremio da s leđa napadne logor bataljona, gdje se trenutno nalazio samo štab bataljona, s prištapskim dijelovima i pomenuta Druga četa. Uto ga je partizanska pjesma upozorila na prisustvo ovih dviju četa. Tako je neprijatelj bio prisiljen da u zadnji čas mijenja skovani plan i da na brzinu izvrši pomjeranja kako bi istovremeno napao nadolazeću jedinicu i one u logoru bataljona.

Na tu iznenadnu i uragansku vatru, s bliskog odstojanja, odgovorio je samo jedan mitraljez i jedan puškomitraljez. I to je bilo presudno. Nišandžija Pjero Bilić, za nekoliko dragocjenih minuta, dok nije pao, omogućio je preciznom vatrom iznenađenim četama, odnosno štabu bataljona, da se povuku s brisanog prostora i da ne dožive katastrofu. U međuvremenu, privučen ovom vatrom, Četvrti bataljon požurio je prema Škorića brdu, tako da se neprijatelj brzo povukao s poprišta, ostavljajući uništeni top, koji je naišao na minu.

Drugi bataljon je, ipak, dobro prošao prema onome što se moglo očekivati, s obzirom na to u kakvu je klopku upao. Poginulo je šest drugova, a sedam ih je bilo ranjeno — među kojima i komandant bataljona Bartul Kržanić, dok su četvorica pala u ropstvo. Izgubljeni su jedan ručni i jedan laki bacač s osam granata, pet puškomitraljeza, dva automata, 13 pušaka i veći dio zaplijenjene opreme i municije.

Najveći gubitak predstavljala je pogibija komandira Treće čete, poručnika Dušana Bokana, rođenog u

Gornjim Vrtačama, kod Drvara, 1918. godine, prvoborca iz julskih dana 1941. Prema pričanju seljaka njemačko-četnički krvoloci vukli su sa sobom mrtvog komandira, čije je tijelo bilo izbodeno bajonetama, a u čelo zabijena metalna petokraka.

Odgovor na ovo razbojstvo stalno je bio na umu borcima Drugog bataljona, koji su voljeli svoga Bokana. Ali prvu namiru naplatila je četa Andrije Matića iz Trećeg bataljona. Na cesti Kupirovo — Srb četa je zapalila jedna štapska kola, ubila dva, a zarobila trojicu neprijateljskih oficira i vojnika.

Nekoliko dana iza tog događaja jedna četa Prvog bataljona, koja je bila u zaštitnici na prelazu ceste kod Velike Popine, iznenadno je naišla na kolonu od 30 njemačkih vozila. Četa je iz pokreta napala začelje kolone i uništila tri kamiona s posadom i stigla u bataljon bez gubitaka.

Jedan njemački narednik iz 1. bataljona 383. puka »Tiger« divizije, sklon reporterskom zapisivanju, nije doživio da zapiše ovaj napad. Ali i zapis koji je ostavio o pokretu iz Bihaća ka Srbu jedno je od svjedočanstava o tome kako su se Nijemci osjećali i provodili na našim cestama:

»Jedini put ka jugu ni izdaleka ne liči na njemački put, a kamoli na auto-stradu. Čas vodeći visoko gore, duž pravsivjatskih stijena, čas padajući u duboko usječene doline, kilometar za kilometrom vijugao je (prema Dalmaciji) rupama posijan put... Sreća je što nas bar partizani ostavljaju na miru... Tako se činilo dok nije udarilo. U uzvitlanoj prašini ništa se ne vidi.

— Stooooj! Obezbjedenje, lijevo i desno, na položaj!

Što se dogodilo? Sigurno neka mina na koju se ovdje uvijek može računati. Čistaču mina koji je vozio treći u koloni otkinut je desni zadnji točak i vozilo se nakrivilo. Besmislena je svaka popravka krtitje. On-

Žene iz mostarske okolice nose municiju artiljercima u borbi za oslobođenje Mostara

Dio Tenkovske brigade, u Imotskom, pred zajednički napad na Široki Brijeg

Štab Prvog bataljona u Baru, u martu 1945. na putu za Albaniju i Makedoniju. U sredini komandant bataljona Mate Blajić

Minobacačije iz prateće čete teškog oružja na času obuke, kod Imotskog, u novembru 1944

da, na stranu s njom i dolje s puta! Čudno je što su dvojica prednja kola neoštećena prešla preko mine. Pioniri pretražuju put i u trenutku otkrivaju još pet »đavolskih stvari«. Brzo su uklonjene. Pažljivo se kreće dalje...«

Trinaesta je do 10. septembra postavljala zasjede na cesti Srb — Donji Lapac, ali «marljivi» četnici su ih otkrivali na što bi njihovi gospodari, Nijemci — obustavljali svaki saobraćaj.

Deveta divizija pomjerila se, zatim, iz južne Like istočno od ceste Otrić — Srpski klanac — Lapac, radi trostrukog zadatka: da spriječava neprijatelja u korištenju ove saobraćajnice, da omogućí izvlačenje, odnosno predaju, domobranskih posada iz okolnih garnizona i konačno da razbija i mrví moral četničkih jedinica.

Po ocjeni viših štabova domobranstvo u čitavoj tzv. NDH, naročito u manjim garnizonima, nalazilo se u posljednjoj fazi raspada, pa je zbog toga valjalo putem pregovora, poziva, ultimatumá ili napada požurivati i prisiljavati ove jedinice na predaju.

Na ovom području nalazile su se dvije bojne domobrana u garnizonima Lapac, Dobro Selo, Doljani, Brotnja i Kupinovo. Obavještajci sa terena stupili su u vezu s domobranskim jedinicama i one su, najvećim dijelom, bile spremne da se prilikom prvog našeg ozbiljnijeg napada izvuku iz garnizona u kojima su još bili Nijemci i četnici, i da polože oružje.

Napad Devete divizije na garnizone u kojima su se nalazili domobrani trajao je od 11. do 15. septembra 1944. godine. U sklopu ovog napada Trinaesta je dobila najvažniju ulogu, odnosno da upadom u najveći garnizon — Donji Lapac, omogućí domobranskoj posadi da se izvuče bez većeg sukoba s Nijemcima i četnicima.

Tih dana u Donjem Lapcu, pored domobranske bojne iz 10. pukovnije 2. gorskog zdruga, nalazile su se i neke njemačke i četničke jedinice, tako da je garnizon brojao ukupno oko 1.000 vojnika. Od težeg oružja neprijatelj je imao dva tenka i dvije baterije topova i nekoliko teških minobacača.

Brigada je (bez Prvog bataljona) upućena iz Ma-log Cvjetnića prema Donjem Lapcu, desnom obalom Une. Hladnu rijeku pregazila je tri kilometra sjevernije od Kulen-Vakufa. Poslije više od trideset kilometara marša stigla je Trinaesta zamorena i sa znatnim zakašnjenjem na polazni položaj. Poslije kratkog predaha u selu Kalatima prevalila je još osam kilometara prije nego što je upala u Donji Lapac. Napad koji je otpočeo u 22 sata, 12. septembra, izvršili su Drugi i Treći bataljon, dok je Četvrti bataljon upućen u rejon Gologuza da zatvori pravac prema Bihaću.

Jedan domobranski potporučnik, koji je te večeri došao iz Lapca da uhvati vezu s partizanima, donio je u štab Trećeg bataljona lozinku. On je proveo bataljon do žice i pomogao da se bez buke i otpora razoruža straža na cesti kojom se iz pravca Bihaća ulazi u Lapac, ali je jedan domobran iz sastava straže pobjegao i stigao da uzbuni garnizon.

Uz podršku minobacača bataljoni su, ipak, prodrli u središte Donjeg Lapca, stigavši da blokiraju njemačku kasarnu i četničke bunkere, tako da neprijatelj nije mogao pokrenuti svoje tenkove, a ni artiljeriju. Pretpostavljajući da s drugih tačaka neće biti otvarana vatra, ukoliko ih domobrani i ne napuste, oba bataljona su usmjerila napad samo na Nijemce i četnike. Oni su, kao što se i očekivalo, pružali žestoki otpor. Domobrani su bili pasivni, a ukoliko su i otvarali vatru, ona je bila slaba i neprecizna. Likvidacija četnika, koja se alternativno postavljala, bila je teže izvodljiva zbog brisanog terena pred njihovim bunke-

rima i opasnosti od udara u leđa našim bataljonima od strane Nijemaca.

Komandant brigade Josip Žužul ispravno je zaključio da u takvoj situaciji valja odustati od juriša na četničko uporište, ocjenjujući da bi svaki naš neuspjeh pokolebao domobrane. Ne dozvoljavajući Nijemcima i četnicima ni glavu da pomole iz svojih kasarni i bunkera, i pored toga što su imali tenkove i artiljeriju, brigada je, premda bez dva bataljona, dovoljno demonstrirala svoju snagu.

Za nešto više od sat vremena, dok su naši bataljoni prikovali Nijemce i četnike, manje-više svi domobrani su se mogli izvući iz garnizona. Vjerovatno su se neke domobranske čete prepale žestoke pucnjave i predomislile, jer je iz Donjeg Lapca prebjeglo i Trinaestoj se predalo svega 150 domobrana, među kojima i šest oficira. Svi su oni ponijeli i lično naoružanje i opremu.

U 23 sata bataljoni su se bez gubitaka povukli iz grada i sjedinili se s Četvrtim bataljonom. Neprijatelj je, ne računajući domobrane koji su se predali, imao šest mrtvih i 10 ranjenih vojnika.

Iste i naredne noći, na povratku s ovog zadatka napadnuti su (po dogovoru s domobranskim oficirima, spremnim da pređu na našu stranu) garnizoni u Dobrom Selu i Doljanima. Dvije kompletne satnije predale su se bez otpora — ukupno oko 240 domobrana, s čitavom ratnom opremom. Tako je za svega dva dana, računajući i dva voda koja su se predala Trećoj udarnoj brigadi, položilo oružje 426 domobrana, među kojima i 11 oficira i veći broj podoficira. Oni su Trinaestoj predali i dva topa od 76 mm, dva topa od 45 mm, s 417 granata, pet teških bacača i četiri laka, četiri teška mitraljeza, 22 puškomitraljeza, 345 pušaka, 34 automata, 41 pištolj, četiri radio-stanice,

88 konja i 12 kola s opremom, poljsku kuhinju, poljsku potkivačnicu i oko 100.000 metaka ...

Dio domobrana stupio je odmah u Trinaestu. Već u narednim borbama mnogi od njih pokazali su hrabrost i pripravnost da kroz izvršenje borbenih zadataka opravdaju povjerenje koje im je ukazano primanjem u redove boraca NOVJ. Istina, jedan broj domobrana predao se bez takve želje i namjere da se u prvoj liniji bori protiv Nijemaca i njihovih ustaško-domobranskih i četničkih slugu. Jedan od takvih obratio se, sutradan poslije predaje, komandiru čete Anti Šori:

— Smijem li Vas, drug, nešto upitati?

— Kako da ne, pitaj slobodno, družo!

— Kamo ćete s nama, sada kad smo vam lijepo predali oružje, municiju, spremu...?

— Hm...

— Čuli smo da tamo na jadranskim otocima i kod Engleza, u Italiji, imate lijepo uređene logore za zarobljenike. ..

— Je, je, tačno, tamo uz more smo tako dobro uredili logore da je u njima ka' u hotelima prije rata. .. Možda će već danas doletjeti avion da vas prebaci na Vis, pa u Italiju, možda i u Ameriku — počeo je ironično Šore, a onda prasnuo u svom splitskom žargonu: — Boga ti, ćaćina i materina, ti bi tija da ja ratujem, ginem i oslobađam tvoje selo, moju i tvoju zemlju, a ti da se ladiškaš u logoru? Druga ti se ploča sada vrti, moj kumek. Je si li čuja za mobilizaciju? Sad ćeš ti, lipi moj, vazest pušku, pa ćeš s menom, zajedno, ratovat kontra dušmani. Jesi li me razumija?

Pokunjeni domobran se zamislio.

Nakon petnaest dana u Trinaestoj brigadi je 90 bivših domobrana na svečani način položilo partizansku zakletvu.

Koliko god je rezultat ove brze akcije bio povoljan, tim prije što je ostvaren bez gubitaka, viši štabovi su ocijenili da zadatak nije u potpunosti izvršen. To se posebno odnosilo na neuspjelu likvidaciju četničkog uporišta i nesnalaženje komandanata i komesara u potpunijem iskorištavanju pometnje koja je nastala u domobranskim redovima, njihovom spremnošću da polože oružje.

Nijemci su smjesta pronikli u naše ciljeve i namjere domobrana, pa su pristupili razoružavanju njihovih jedinica i oštrijoj kontroli nad njima. Na ovo područje hitno su ubacili jedan motorizirani bataljon kako bi potisli brigade Devete divizije s ove važne komunikacije i tako ponovo uspostavili saobraćaj s Kninom i Dalmacijom.

Prvi bataljon, s dvije čete Četvrtog bataljona, napao je dio te kolone koja je s tri tenka, tri kamiona i oko stotinjak vojnika požurila iz Donjeg Lapca prema Dobrom Selu da uhvati i kazni svoje, do jučer vjerne saveznike. Napadajući tu izviđačku kolonu, s čela i boka, bataljon ju je prisilio da se povuče u Donji Lapac. Neprijatelj je imao 6 mrtvih i više ranjenih. S naše strane poginuo je Lovre Bonačić, politički delegat, a stariji vodnik Petar Žaknić bio je teže ranjen.

Slijedećeg jutra krenula je istim pravcem mnogo jača kolona — 50 vozila i oko 500 vojnika — Nijemaca, četnika i domobrana. Pošto su odbačeni osiguravajući dijelovi Prvog bataljona s komunikacije, zametnula se borba koja je trajala pet sati. Bataljon je bio prisiljen da odstupi, pa je neprijatelj izbio iza leđa jedinica koje su držale blokadu oko Međedaka, Suvaje i Srba. U takvoj nepovoljnoj situaciji naredeno je svim jedinicama da se prebace na lijevu stranu ceste, bliže Uni.

S ovih položaja nastavljena je kontrola i blokiranje komunikacije, pa je svaki pokušaj neprijatelja da uspostavi saobraćaj bio osujećen.

Nijemci su morali upotrebiti glavninu svoje 373. divizije, da bi ovladali ovom komunikacijom. S jednom kolonom iz Lapca, jačine oko 200 kamiona i kola, te oko 50 tenkova, i drugom nešto manje snage, iz Otrića — neprijatelj se spojio u Srbu, odbacujući Devetu diviziju sa ceste, poslije čega ona napušta Liku i preko Une se vraća u Bosnu.

Trinaesta brigada je u borbama u Lici, ne računajući predaju domobrana i veliki ratni plijen, ubila 114 neprijateljskih vojnika, 26 ranila, a 15 zarobila.